

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ Р. Пильнік
« ____ » _____ 2024 р.

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНІ РИСИ У СТВОРЕННІ ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ
(ЖИВОПИС)**

Кваліфікаційна робота
студентки групи ЗОМ-20
ступінь вищої освіти бакалавр
спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
Подоплєлової Анни Олександрівни
Керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Красюк Ірина Олександрівна
Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів
Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)
_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Подоплелова Анна Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЖІНОЧИЙ ОБРАЗ У ЖИВОПИСІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА КУЛЬТУРНІ КОНТЕКСТИ.....	7
1.1. Термінологічний та методологічний апарат з теми дослідження.....	7
1.2. Характеристика живопису як виду образотворчого мистецтва.....	10
1.3. Вплив сучасних художніх течій на сприйняття та втілення жіночого образу в мистецтві.....	16
1.4. Аналіз національних особливостей у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях....	20
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНО-ТВОРЧОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ.....	25
2.1. Формування ідеї та концепції живописної композиції.....	25
2.2. Засоби виразності, матеріали та техніки гуашевого живопису.....	27
2.3. Етапи виконання практичної роботи: від попередніх ескізів до остаточного втілення художнього образу....	30
Висновки до розділу 2	32
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36
ДОДАТКИ	39
Додаток А.....	39
Додаток Б.....	44

ВСТУП

У світі мистецтва відображається глибоке відчуття культурних, історичних та соціальних реалій суспільства. Живопис, як один із найстаріших та найбільш виразних видів образотворчого мистецтва, відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності та відображенні різноманітних аспектів культурного досвіду. У сучасному світі, де культурна самоідентифікація стає актуальною та важливою, розуміння та використання національних рис у створенні витворів мистецтва набуває особливого значення. У цьому контексті, створення жіночого образу в живописі стає не лише способом вираження мистецької творчості, але й важливим джерелом для вивчення самотності української культури та розуміння особливостей національних традицій.

Також важливо зазначити, що сучасне мистецтво активно шукає нові ідеї, спрямовані на відновлення втраченого зв'язку між тимчасовим і вічним, земним і небесним, матеріальним і ідеальним. У цьому контексті образ жінки та його втілення у мистецтві стає темою, яка викликає багато обговорень і залишається дуже актуальною. Адже жінка, її краса та духовність завжди викликали і продовжують викликати інтерес митців у світовій та українській культурі.

Актуальність дослідження. В сучасному світі, де глобалізація та культурний обмін стають нормою, вивчення національних особливостей, зокрема, у створенні жіночого образу, набуває великого значення. Це дозволяє зберегти історичні та культурні цінності, збагатити мистецьку спадщину та розкрити унікальність національної традиції. Вивчення способів зображення жінки в мистецтві дозволяє краще зрозуміти не лише її роль в суспільстві, а й особливості ментальності нації. Поглиблене дослідження цієї теми відкриває шлях до аналізу індивідуальних та колективних ідентичностей через призму мистецтва [4].

Також варто зазначити, що вивчення зображення жіночого образу в творчості митців різних націй і епох є актуальним завданням через його

широкий культурний, історичний та соціальний контекст. Це дозволяє розглядати не лише мистецьку складову даної теми, а й культурні та ідентичні аспекти, які формують образ жінки у різних культурних середовищах [1]. Вивчення різноманітності та змін у сприйнятті та відображенні жіночого образу сприяє розумінню культурного розвитку, емоційного вираження та соціальних динамік, що впливають на жінок у суспільстві. Також, це дозволяє виявити суттєві зміни в художньому мисленні та творчих підходах до відображення жіночості, що є важливим для розуміння художньої еволюції та культурного розвитку загалом [5].

Мета: дослідити національні риси жіночого образу в українському портретному живописі 19-21 ст. Розробити та виконати в матеріалі живописну композицію жіночого портрету.

Для досягнення поставленої мети були окреслені наступні **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати термінологічний та методологічний апарати з теми дослідження.
2. Дати характеристику живопису як виду образотворчого мистецтва.
3. Визначити вплив сучасних художніх течій на сприйняття та втілення жіночого образу в мистецтві.
4. Дослідити національні риси у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях.
5. Розробити та виконати практичну роботу у жанрі портретного живопису.

Об'єкт дослідження: жанр портрету в українському живописі

Предмет дослідження: історичні, стилістичні та технологічні аспекти українського портретного живопису та методика виконання художнього твору.

Методи дослідження: бібліографічний (робота з літературними джерелами); теоретичний (аналіз, синтез, порівняння, систематизація літератури, що досліджувалася); емпіричний (художньо-мистецтвознавчий аналіз, рівень пізнавального процесу, практичні знання та навички).

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його матеріалів і висновків у подальшій розробці питань рис національного живопису у створенні жіночого образу, підготовці лекцій та спецкурсів з фахових дисциплін, а також у практиці художньої освіти.

Структура кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 31 позицію та 32 додатки. Основний зміст викладено на 31 сторінці. Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЖІНОЧИЙ ОБРАЗ У ЖИВОПИСІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА КУЛЬТУРНІ КОНТЕКСТИ

1.1. Термінологічний та методологічний апарат з теми дослідження

Під час аналізу теми кваліфікаційної роботи, було проведено дослідження наукової мистецтвознавчої, педагогічної та психологічної літератури. Окрім цього, проведена робота з тлумачними та мистецькими словниками з метою визначення найкращого та найвлучнішого визначення конкретного поняття. Аналізуючи джерела, стає очевидним, що дослідники різним чином визначають той самий термін. Тому однією з основних задач нашого дослідження став пошук спільних та відмінних аспектів для формування нового, найбільш повного та точного визначення, яке відобразатиме сутність поняття найбільш достовірно.

Першочерговим стало визначення терміну «мистецтво», що охоплює широкий спектр творчих проявів, які можуть бути виражені через різноманітні форми, такі як музика, живопис, література, театр, кіно, скульптура та інші виразні мистецькі засоби. Г. Сотська та Т. Шмельова у своїй книзі «Словник мистецьких термінів» надали визначення мистецтва як однієї з форм суспільної свідомості. Мистецтво представляє собою значущий аспект людської діяльності, що утворює образи реальності у конкретних, емоційно-виразних формах та відтворює дійсність у відповідності до естетичних ідеалів, відіграючи важливу роль у її історичному розвитку [22].

Також було визначено, що один з провідних напрямків у мистецтві, який ґрунтується на відтворенні реальності через художні образи - це образотворче мистецтво. Воно включає в себе живопис та графіку у площині, а також скульптуру у просторі. Ці види мистецтва наочно передають образи тих елементів, які нас оточують, зокрема природи та життя людини, виражені через людську фантазію. Розглядаючи поняття «образотворче мистецтво», можна відзначити вислів Д. Дідро, який зазначає, що зовнішня подібність зображень є

однією з необхідних умов для цього типу образності, хоча це не єдиний критерій, який його характеризує. Образотворче мистецтво має великий потенціал у пізнанні світу, воно базується на вивченні явищ реального життя та вимагає від митця знань про пропорції, міри, кольорові відношення та технічні вміння [6]. У своїй праці «Словник термінів образотворчого мистецтва» О. Шевнюк зауважує, що відмінністю образотворчого мистецтва від інших видів мистецтва є його здатність концентрувати образність в одному моменті часу. Наприклад, інші мистецькі форми можуть розвивати події в часі, але образотворче мистецтво відтворює образи так, щоб у глядача виникало враження зорової зримості, яка фокусується на конкретний момент буття [29].

Термін «живопис» являє собою один із головних видів образотворчого мистецтва, яке відображає зорові образи через використання фарб на площині. Живопис відомий своєю здатністю перетворювати поверхню на аналогічність різноманітних просторів завдяки різнобарв'ю виражальних можливостей та широкому спектру образів [15]. Окрім терміну «живопис» у сфері образотворчої діяльності використовується поняття «малярство» як синонім. У своїй праці «Українське малярство» М. Бритський вказує, що малярство - це мистецька здібність створювати барвисті образи реальних і уявних предметів на будь-якій поверхні. Це викликає у глядача живу ілюзію реальної просторовості цих предметів та їхнього оточення. Таким чином, живопис і малярство не лише відображають світ, але й створюють нові виміри у сприйнятті та розумінні мистецтва [8]. У енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона наводиться цікаве визначення живопису як мистецтва. В ньому зазначають не тільки про зображення предметів на поверхні за допомогою фарб з метою створення у глядача враження, схожого на те, що він отримувач би від реальних предметів у природі [12]. А також те, що цей вид мистецтва спрямований на викликання у глядача певного настрою або вираження художньої ідеї через сукупність та характер зображуваних предметів.

До основних жанрів образотворчого мистецтва, зокрема живопису, відноситься портрет. У своїй роботі «Літературознавча енциклопедія: У двох томах», Ю. Ковалів та І. Ковалів визначають портрет як форму зображення людини, де основний акцент робиться на її обличчі [15]. Портрет також передає психологічний стан особи, її соціальний статус та відображає її належність до певної історичної епохи.

Також необхідно зазначити, що при створенні будь-якого мистецького твору, основною складовою є формування художнього образу. Цей висновок можна зробити на основі праці М. Васи́ка «Словник термінів і понять з художньої культури», де відзначається, що художній образ представляє собою специфічну форму естетичного осмислення світу, яка зберігає предметно-чуттєвий характер, цілісність, живість та конкретність [9]. Відмінною особливістю художнього образу є його відмінність від наукового пізнання, яке подається у вигляді абстрактних понять. Художній образ має свою логіку та розвивається за внутрішніми законами. Матеріал із життя, який лежить в основі твору, направляє творчий процес, іноді призводячи до результату, який може відрізнитися від очікуваного художником.

Поняття "національний колорит" у живописі охоплює специфічні особливості художньої мови, які відображають культуру, історію та природне середовище конкретного народу. Цей термін детально досліджували різні вчені та мистецтвознавці. Дмитро Антонович, український мистецтвознавець, багато уваги приділяв національним особливостям українського мистецтва. У своїх працях він підкреслював важливість культурних і народних традицій у формуванні художніх стилів і технік, які роблять український живопис унікальним. Олександр Федорук, інший український мистецтвознавець, детально досліджував національні особливості українського живопису. Він аналізував, як історичні події та культурні процеси впливали на художників і їхні роботи, створюючи неповторний колорит, який можна відрізнити від інших національних шкіл живопису. Володимир Січинський, український

мистецтвознавець та культуролог, також звертався до питання національного колориту в українському мистецтві. Він досліджував архітектуру, живопис та декоративне мистецтво, показуючи, як етнічні та регіональні особливості відображаються в художніх творах. Єфрем Скрипник, український мистецтвознавець, вивчав національний колорит у контексті українського живопису, аналізуючи його відмінності від інших художніх традицій. Він підкреслював роль природного середовища, історичних подій і народних звичаїв у формуванні художнього стилю, що робить національний колорит виразним і пізнаваним.

Визначення національного колориту в живописі охоплює комбінацію елементів, таких як палітра кольорів, вибір сюжетів, стилістичні особливості та техніки, які разом відображають унікальність культури і традицій певного народу. Це поняття допомагає зрозуміти, як художники використовують свої культурні корені для створення мистецтва, яке несе в собі національну ідентичність та історичну пам'ять.

1.2. Характеристика живопису як виду образотворчого мистецтва

У візуальному світі мистецтва живопис відіграє важливу роль. Це не просто вид образотворчого мистецтва, це спосіб передачі емоцій, вражень, образів та ідей. Протягом століть художники використовували живопис як засіб вираження свого світогляду, рефлексії навколишнього світу та внутрішнього життя. Живопис дозволяє нам зануритися у світ мистецтва, де кожен мазок може розповісти власну історію, а кожен твір відкриває нові перспективи та можливості розуміння світу.

Живопис - це вид образотворчого мистецтва, в якому створення образів відбувається за допомогою нанесення фарб на тверді поверхні, такі як полотно, папір або стіна. Він може виражати реальність або абстрактні ідеї, використовуючи різні техніки та матеріали, такі як олія, акрил, акварель, гуаш та інші. Живопис відображає емоції, настрої та концепції митця, а також може

слугувати засобом комунікації інших культурних, соціальних або політичних поглядів [6]. Цей вид мистецтва має довгу історію, що охоплює різні епохи, стилі та техніки, і продовжує розвиватися й експериментувати в сучасному світі.

Виразність у живописі визначається різними засобами, які художник використовує для передачі своїх ідей, емоцій та сприйняття світу. До основних засобів виразності у живописі відносять колір, колорит, світло-тінь, тон, рисунок, композицію.

Колір в живописі - це один з найважливіших виразних засобів, адже він створює цілісне уявлення про матеріальні якості предметів та явища навколишнього світу. Він передає текстуру і колір предметів, а також їхній стан, як фізичний, так і психологічний. Кольори є постійно змінним явищем, залежним від різноманітних факторів, таких як погода, час доби, пора року та вологість повітря. Вони характеризуються тоном, насиченістю, яскравістю та відтінком. Кольори можуть бути розділені на холодні та теплі, кожен з яких має свої властивості та вплив на сприйняття образу, який використовується художниками для передачі емоцій, створення настрою та підсилення вражень від образів.

Колорит у живописі визначається поєднанням кольорів на картині, створюючи певну єдність та виражаючи головну ідею твору. Він дозволяє художнику викликати певний настрій, атмосферу та стан на картині, а також передавати емоції та почуття.

У живописі колористична гама може будуватися за трьома основними принципами: принцип контрастного зіткнення (полягає в застосуванні кольорів, які знаходяться напроти один одного на кольоровому спектрі), принцип кольорової гармонії (полягає у м'якому зближенні кольорів, які лежать близько один до одного на кольоровому спектрі), змішаний принцип поєднання кольорів (використовується комбінація різних прийомів для досягнення певного ефекту у картині) [26].

Рисунок – зображення, створене лініями, контурами на площині. Рисунок визначає форму, структуру, побудову, ракурс, точку зору та деталі образу. Він є основою для подальшого застосування кольорів і тонів у творі. Добре виконаний рисунок допомагає передати об'єм, пропорції та виразність образу. «Живопис без рисунка все рівно, що людина без скелета».

Світло-тінь визначає передачу освітлення на поверхнях об'єктів. Світло створює яскраві ділянки на об'єктах, тоді як тінь формується за об'єктами, які перешкоджають світлу. Правильне відтворення світла та тіні дозволяє надати об'ємності та реалізму образам, що зображені на полотні.

Тон - це ступінь світлосили або темності кольорів в рисунку чи живописі. Градація тонів дозволяє створити глибину, просторовість в творі. Різні по тону предмети зображені на картині дозволяють створити контраст, а також змінювати настрій та емоції, які сприймає глядач. Тонові відношення, які правильно збалансовані, дозволяють створити відчуття реалізму, глибини простору та динаміки. Контрастність між світлими та темними ділянками може також підсилити емоційну виразність твору та надати йому особливого настрою. Узгоджені тонові відношення відіграють ключову роль у визначенні художнього вираження та естетичного сприйняття образу.

Сприйняття світла та тіні грає ключову роль у формуванні повноцінного образу предмета та його оточуючого середовища. Кожен предмет має свій унікальний колір - предметний та загальний, які є постійними та точними, але їх сприйняття залежить від освітлення та оточення.

Особливість живопису полягає у тому, що додавання кольору до малюнка збагачує форму предмету та підсилює емоційний ефект. Живопис, так само як і малюнок, ґрунтується на певних закономірностях побудови форми. Вивчення живопису - це розуміння методів та прийомів для створення форми за допомогою кольору. Основна мета під час створення живописного твору - це правильно сприймати та передавати колір форми предмету на площині, у контексті його оточення [20]. У своїх "Трактатах про живопис" Леонардо да

Вінчі наголошує на важливості освітлення для створення реалістичних образів. Він вказує, що поверхня освітлених тіл майже ніколи не має справжнього кольору цих тіл, оскільки кольори залежать від освітлення та оточуючого середовища. Для пояснення цього він використовує приклад з білою смужкою, яка, якщо її помістити в темне місце і освітити з трьох різних джерел світла (сонця, вогню, денного світла), виявиться триколірною. Леонардо да Вінчі, спостерігаючи природу, розкрив роль кольорової перспективи (вплив повітряного середовища) та рефлексів, які відбиваються від інших предметів. Ці аспекти підкреслюють значення освітлення як ключового фактору в живописі, який впливає на сприйняття кольору та форми предметів [30].

Якщо кожен предмет та площину зображувати з урахуванням їх реального кольору, то можна отримати дуже реалістичне зображення, але воно буде складатися з багатьох окремих частин, які неспроможні самотійно об'єднатися. Але якщо кольори предметів розглядаються як частина загальної кольорової гами картини, і кожний об'єкт втілює свій власний колір у межах цієї гами, то предмети втрачають свою ізольованість. Вони вирішуються в контексті свого оточуючого середовища, створюючи мальовничу атмосферу у картині. Освітлення оточуючого середовища може виконувати об'єднуючу роль у створенні цієї атмосфери. Імпресіоністи вивчаючи зміни кольору предметів під впливом сонячного світла та його відображень, прийшли до висновку, що локальність кольорів розчиняється у загальній кольоровій гамі.

Важливе місце поруч із засобами виразності живопису займають різнобарв'я його матеріалів та технік, такі як олійний, акриловий, акварельний, гуашевий живопис та темпера. Олійний живопис – це одна з найстаріших технік живопису, яка використовує олійні фарби, що розчиняються у вазеліновому або лляному маслі. Олійний живопис відомий своєю насиченістю кольорів, глибокими тонами і можливістю робити детальні та складні шари. Акриловий живопис – ця техніка використовує акрилові фарби, які швидко висихають і мають великий вибір кольорів. Вони можуть бути розведені водою для

отримання тонших шарів або застосовані як густіші, текстурні шари. Аквапельний живопис – аквапель використовується для створення прозорих та легких шарів. Фарби розчиняються у воді і дозволяють створювати м'які переходи кольорів та різні текстурні ефекти. Живопис гуашню – ця техніка використовує гуаш – водорозчинні фарби, які мають непрозору текстуру. Гуаш дозволяє створювати яскраві та насичені кольори, а також працювати над деталями та малювати на різних поверхнях. Темпера – це живописна техніка, яка використовує спеціальні фарби на основі яєчного жовтка або казеїну. Темпера відома своєю яскравістю кольорів, швидким висиханням та можливістю створювати гладкі та рівномірні шари [14].

Живопис поділяється на п'ять основних видів: станковий, монументальний, декоративний, театральнo-декоративний і мініатюрний.

Станковий живопис включає в себе твори мистецтва, які створені незалежно від місця їх створення. Зазвичай це картини, які малюються на мольберті (спеціальному станку для малювання) художника. У станковому живописі переважно використовують олійні фарби, але можуть використовуватися й інші види барвників, такі як темпера, акрил, аквапель, гуаш, пастель. Картини зазвичай малюються на полотні, яке натягнуте на раму, а в минулому широко використовувались дерев'яні дощечки. Однак можливе використання будь-яких плоских матеріалів для створення творів станкового живопису.

Композиція, колорит, тепло-холодність, вальори, рефлексии та художній образ є фундаментальними елементами станкового живопису, які відіграють ключову роль у створенні виразного та емоційно насиченого твору. Композиція визначає структуру та гармонію елементів картини, впорядковуючи їх таким чином, щоб привертати увагу глядача та спрямовувати його погляд. Правильна композиція забезпечує збалансованість, динаміку та цілісність твору, роблячи його зрозумілим і привабливим. Колорит створює загальну кольорову гамму картини, визначаючи настрій і атмосферу твору. Використання певних

кольорових схем дозволяє художнику передавати емоційні стани, підкреслювати важливі елементи та створювати візуальну гармонію або контраст. Тепло-холодність, як характеристики кольорів, використовуються для створення відчуття глибини та простору, а також для емоційного впливу. Теплі кольори можуть зробити об'єкти ближчими та більш інтимними, тоді як холодні віддаляють їх і надають спокійного, відчуженого настрою. Вальори, тобто різні ступені світлості і темноти кольору, допомагають передати об'єм та форму предметів, створюючи ілюзію тривимірності на двовимірній поверхні. Вальори додають реалістичності і глибини зображенню, роблячи його більш живим і переконливим. Рефлекси, відбиття світла від навколишніх предметів на об'єкт, що зображується, додають реалістичності та життєвості картини. Вони показують взаємодію об'єктів зі світлом і навколишнім середовищем, підкреслюючи їх матеріальність і об'єм. Художній образ є втіленням задуму художника, що поєднує всі вищезгадані елементи для передачі ідейного та емоційного змісту твору. Він дозволяє художнику виразити своє бачення, створюючи унікальний і впізнаваний стиль, що відображає культурні та національні особливості. Разом ці елементи забезпечують цілісність, глибину і виразність станкового живопису, дозволяючи художнику передати свій задум і емоції, а глядачеві — повністю зануритися в мистецький твір і відчутти його багатогранність та насиченість [31].

Живопис, так само як і інші види образотворчого мистецтва, є ілюзорним, оскільки він створює імітацію тривимірного простору на площині. Це досягається за допомогою колірної та лінійної перспективи. Візуальний і колірний аспект живопису дозволяє оцінити значну кількість інформації за один раз, що робить його особливо цінним серед інших образотворчих мистецтв. Живопис дозволяє створювати вражаючі та реалістичні зображення, що перенесуть глядача в інший світ або відтворюють його навколишнє середовище з неперевершеною деталізацією та виразністю.

1.3. Вплив сучасних художніх течій на сприйняття та втілення жіночого образу мистецтві

Місце жіночого образу в образотворчому мистецтві є дуже важливим і цікавим аспектом, який відображає роль жінки у суспільстві, її статус та ідеали краси. Залежно від історичного контексту, культурних впливів та особливостей епохи, жіночий образ може відображати різноманітні теми і символізувати різні ідеї. Протягом усіх часів існував загальний стандарт жіночого образу, але він змінювався з епохою. Те, що вразило б сучасників, кілька століть тому могло б не викликати такого ж захоплення. У ХХ столітті багато людей не могли зрозуміти захоплення Джокондою Леонардо да Вінчі (Рис.А.1.1.), яке спостерігалось в їхніх сучасниках. В наш час багато молодих людей дивуються популярності, яку набула середині минулого століття легендарна Мерлін Монро. Жіноча краса завжди була одним із сильних джерел натхнення для митців протягом усього періоду людської історії.

Усі спроби встановити канони краси, починаючи від давньогрецького "золотого перетину" і до сьогодні, завжди призводили і продовжують призводити до різних інтерпретацій зображення жінки. Навіть враховуючи людську суб'єктивність, очевидно, що епоха і національний менталітет завжди впливають на уявлення про жінку. Протягом історії людства жіноча постать завжди викликала значний інтерес серед представників мистецтва, і кожен художник мав своє уявлення про образ жінки. Наприклад, первісні митці відтворювали материнську сутність жінки як продовжувачки роду. Це могли бути абстрактні візерунки, які символізували родючість та життєдайність.

У давньогрецькому та римському мистецтві, особливо в епоху античності, жіночі образи займали центральне місце і були представлені через призму міфології. Богині виступали у ролі уособлення різних якостей та аспектів жіночості, що відображало особливості культури та цінностей того часу (Рис.А.1.2.). Найвідоміші богині цього періоду - Афродіта та Афіна - відображали різні аспекти жіночості. Афродіта, богиня кохання та краси,

зображувалася як витончена, приваблива жінка, що символізувала еротичність та чарівність. Її образ часто був пов'язаний з мистецтвом, красою і романтикою. У той же час, Афіна, богиня мудрості та військової стратегії, представляла собою сильну, розумну жінку, що володіла великим інтелектом та воїнською сміливістю. Її образ часто асоціювався з захистом, мудрістю та лідерськими якостями. Усі ці богині та їхні образи в мистецтві античності відображали різні сторони жіночості. Вони стали візуальними символами для суспільства та дали можливість висловити різноманіття якостей та ролей жінок у давніх грецьких та римських культурах [16].

У середньовічному мистецтві жіночий образ часто відображався через призму релігійних мотивів, особливо у зображеннях Богородиці та святих жінок. Жінка в цих творах мистецтва ставала символом чистоти, покори та духовної сили, що відображало важливі аспекти середньовічного світогляду та цінностей. Зображення Богородиці, як матері Ісуса Христа, було одним з найпоширеніших тем в середньовічному мистецтві. Богородиця зазвичай зображувалася у молитовній позі з дитиною на руках, що символізувало її материнську любов та покору божественній волі (Рис.А.1.3.). Ці зображення передавали також ідею духовної сили жінки, яка є взірцем чистоти та вірності [5].

Святі жінки також відігравали важливу роль у середньовічному мистецтві. Вони зображувалися як образи сильної віри, самовідданості та жертвності. Наприклад, свята Катерина Олександрійська часто зображувалася з колесом мучеництва або з мечем, що символізувало її стійкість у вірі та готовність пожертвувати життям ради неї. Такі зображення в середньовічному мистецтві відображали те, як жіночий образ був відданим релігійним ідеалам та цінностям того часу. Жінка у цих творах мистецтва представляла не лише фізичну красу, але і внутрішню міць духу, що визнавалося та шанувалося в середньовічному світі.

У Відродженні жіночі образи стали важливою темою в мистецтві, а їх втілення набуло більш гармонійного та естетичного характеру. Художники цього періоду звертали особливу увагу на зображення жінок у розкішних сукнях, що відображало ніжність, благодать та материнство. Один з найвідоміших образів цього часу — мадонна з дитиною. Мадонни стали невід'ємною частиною іконографії Відродження (Рис.А.1.4.). Художники, такі як Рафаель, Леонардо да Вінчі, Ботічеллі та інші, створювали величезну кількість полотен з мадоннами, де жінка зображувалася як мати, виражаючи ніжність, любов і турботу про дитину. Сукні мадонн були розкішними, з вишуканими деталями, золотими візерунками та дорогоцінними каменями, що підкреслювало їх благородство та вишуканість. Ці зображення також символізували духовність та дотик до небесного, відображаючи прагнення до духовної гармонії та внутрішньої краси. Таким чином, у Відродженні жіночий образ у мистецтві став символом ніжності, благодаті та материнства, що відобразило естетичні та духовні ідеали того часу [11].

У періоди бароко та рококо в історії мистецтва жіночий образ став частою темою, яка набула еротичного характеру та розкоші. Художники цих епох зображували жінок у вишуканих позах, передаючи велику емоційну чуттєвість в своїх творах. У бароко, художники звертали увагу на драматизм і емоційність. На полотнах виразно підкреслювалася фізична краса та чарівність жіночості. Рококо, із своєю екстравагантністю, ще більше підкреслює жіночий образ у вишуканих позах та з елементами еротики. Художники, створювали неповторні образи жінок, які символізували розкіш, сексуальність та ніжність. Їхні картини часто мали еротичні ноти, відображаючи світ з високими стандартами життя та насолоди (Рис.А.1.5.). У більш пізні періоди, таких як Новий час і епоха модернізму, жіночий образ став предметом глибокого внутрішнього аналізу та емансипації. Художники звертали увагу на індивідуальність жінки, її роль у суспільстві та боротьбу за права [11].

Сучасні художні течії суттєво вплинули на сприйняття та втілення жіночого образу у мистецтві сьогодення. Одним з найважливіших аспектів цього впливу є розширення кордонів інтерпретації та відображення різноманітності жіночого досвіду. Сучасні художні течії дозволяють художникам переосмислити стандартні уявлення про жіночість і втілити в мистецтво різноманітність жіночих ролей, ідентичностей та емоцій. Феміністичне мистецтво акцентує увагу на проблемах гендерної рівності, самовизначення, автономії жінок, стереотипах та нормах краси [18]. Барбара Крюгер — художниця-феміністка, яка працює в напрямі концептуалізму і вкладає в кожен портрет конкретний, зрозумілий усім сенс, яскравим прикладом є робота «Untitled» (Рис.А.1.6.)

Постмодерністський підхід до мистецтва дозволяє художникам експериментувати з різними стилями, техніками та концепціями. Жіночий образ може бути перетворений через перетекстуальність та мішання різних культурних контекстів. Це сприяє змішуванню традиційних уявлень про жіночий образ з сучасними та міжкультурними перспективами. Донна Хуанка у своїх перформансах намагається змінити усталене сприйняття жіночого тіла (Рис.А.1.7).

Сучасна абстракція також впливає на сприйняття жіночого образу, дозволяючи відображати емоції, стани та внутрішній світ жінок без прив'язки до конкретних форм або зовнішнього вигляду. Це дозволяє художникам виражати не лише фізичні аспекти жіночості, а й емоційні, психологічні та духовні. Моллі Крабапл — художниця та активістка, яка через свої роботи розповідає про актуальні події, що відбуваються у світі та стосуються різних сфер життя (Рис.А.1.8). Загалом, сучасні течії надають художникам велику свободу у вираженні різноманітних аспектів жіночості та відображенні різноманітності жіночого досвіду у мистецтві.

1.4. Аналіз національних особливостей у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях

Аналіз національних особливостей у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях відкриває широкий спектр унікальних аспектів, які визначаються культурним, історичним та соціальним контекстом українського суспільства. Ця тема є особливо важливою в сенсі розуміння того, як мистецтво відтворює і відображає уявлення про жінку в українській культурі, а також які цінності та символи традиційно асоціюються з жіночим образом у вітчизняному мистецтві.

В українському живописі жіночі образи часто пов'язані з етнічною ідентичністю. Художники використовують український народний одяг, візерунки та мотиви, щоб підкреслити зв'язок з українською культурою та традиціями. Зображення жіночого образу в українському живописі часто відбиває традиційні риси українського народу: м'якість і ніжність у виразі обличчя, витонченість у виборі кольорів та гармонія форм, що віддзеркалюють естетику українського народного мистецтва. У цих роботах можна помітити також зображення українських символів, які сприймаються як важливі складові етнічної ідентичності [18].

Український живопис нерідко підкреслює роль жінки як матері, що відображається у втіленні різних аспектів материнства та родинного життя. У багатьох творах мистецтва вона зображується як ніжна та турботлива мати, яка оточує своїх дітей любов'ю та турботою [24]. Жіночий образ як матері в українському мистецтві символізує родинні цінності, згуртованість та теплоту домашнього оточення. Художники прагнуть передати у своїх роботах не лише зовнішню красу, а й внутрішню силу та непохитну віру у сімейні цінності.

Українські художники мають тенденцію втілювати в своїх творах поетичність і ліризм, особливо коли йдеться про зображення жіночих образів. Вони створюють роботи, де жіноча краса відтворюється як символ гармонії, ніжності та емоційної виразності. Українські художники використовують м'які

та приглушені кольори, що додають їх роботам витонченості та душевної теплоти. Плавні лінії та гладкі переходи кольорів допомагають створити атмосферу ніжності та спокою, яка сприймається як запрошення до споглядання і занурення в світ естетичного задоволення [24].

Відображення жіночих образів з точки зору поетичності і ліризму в українському мистецтві не лише розкриває глибину емоцій та внутрішнього світу жінки, але й поглиблює сприйняття глядачів щодо цих образів як втілення краси, мрійливості та гармонії, що перенесе їх у світ поетичної та естетичної дійсності. Українські митці часто вдаються до використання символіки природи, коли зображають жіночі образи у своїх творах [8]. Це може бути виявлено через різноманітні елементи та образи, що асоціюються з природою, що відтворюють зв'язок жінки з природою та її внутрішню силу.

Наприклад, жіночий образ може бути зображений на фоні квітів або дерев, що символізують красу, життя та плодючість. Водночас, використання елементів води або вогню може вказувати на емоційну силу та страсті в жіночій природі. Часто зустрічаються і зображення жінок у відображенні птахів або тварин, що є символами свободи та грації. Український живопис неодмінно відображає історичні та соціальні контексти, в яких знаходилася країна, і це впливає на сприйняття та втілення жіночого образу [17]. У роботах мистецтва, створених під час важливих історичних подій, жіночий образ може бути не лише витвором естетики, а й символом боротьби, солідарності або трагічних втрат. Наприклад, під час національно-визвольних рухів чи в період війн і конфліктів, образ жінки українського живопису може відтворювати мужність, відданість та патріотизм. Втім, це може також бути зображенням жінки-матері, яка турбується про свою родину в умовах важких часів. Соціальні контексти також відображаються у зображенні жіночого образу. Наприклад, у роботах, присвячених соціальним проблемам, жіночий образ може бути символом боротьби за рівні права, гідності та справедливості [21].

Микола Пимоненко, український художник, був відомий своєю глибокою любов'ю до України та тісним знанням повсякденного життя її людей. У його творах персонажі не лише прикрашають картину як стафаж фігури на тлі мальовничих краєвидів, але стають реальними жінками, що втілюють життя в художньому світі (Рис.А.1.9.). Вони працюють, люблять, сумують, тішаться, словом, живуть на полотні Миколи Пимоненка. Це дозволяє глядачам відчутти щирість та душевність у його роботах та зануритися в атмосферу реалістичного відтворення життя українського народу [3].

Олександр Мурашко, відомий український художник, відрізнявся від того, щоб писати традиційні парадні портрети. Він майстерно використовував виразність жестів, поз, предметних атрибутів для того, щоб передати унікальну особистість кожної героїні своїх творів (Рис.А.1.10.). Мурашко підкреслював, що для нього найголовніше – це розкрити душу своїх персонажів, не звертаючи уваги на дрібниці або деталі. Він використовував контрастне співставлення темних силуетів і світлого тла (будь то інтер'єр чи пейзаж), щоб досягти пластичної виразності своїх робіт. Такий підхід дозволяв йому втілити глибокі емоції та внутрішній світ своїх героїнь, роблячи їх образи живими та неповторними [2].

Андрій Коцка відомий своїми портретами "верховинок" та "гуцулок", що стали його візитною карткою. Його колеги-митці свідчать, що він завжди був захоплений жіночою красою, і тому образ краянки-верховинки займає центральне місце у його творчості. Мистецтвознавці вважають, що основним досягненням творчості Коцки є його наполегливі пошуки і знахідки ідеального образу закарпатської жінки (Рис.А.1.11.). Він звертав особливу увагу на деталі, виразність, та внутрішню сутність своїх персонажів, що дозволило йому створити вражаючі та запам'ятовувальні портрети, які заслужено отримали визнання серед шанувальників мистецтва [18].

Твори Юрія Клапоуха зачаровують своєю реалістичністю і виразною душевністю. Кожна жінка, зображена на його картинах, має живі прототипи, з

якими художник особисто знайомий (Рис.А.1.12.). Завдяки безпосередньому спілкуванню з моделями, він здатен передати на полотні не лише зовнішню красу, а й унікальну індивідуальність кожної з них [22].

Жіночі портрети Катерини Білетіної вражають своєю неймовірною ніжністю та проникливістю. Жінки на її картинах здійснюють свою внутрішню подорож, занурені в свої думки та переживання (Рис.А.1.13). Ці портрети вражають тим, що вони не обмежені віком або конкретною історичною епохою. Традиційний український костюм лише підкреслює самотність та неповторну красу української жінки, яку митець так чудово відтворює на полотні [28].

Тема жіночого образу є спільною для художників різних поколінь і епох. Їхні роботи відзначаються тонким ліризмом та колоритними штрихами, які додають образам жінок особливого чару. Кожен митець використовує власні, неповторні авторські прийоми, щоб відобразити цей вічний образ у своїх творах [7]. Українські живописні традиції відзначаються унікальним способом втілення жіночого образу, який відображає багато аспектів культурної, історичної та соціальної спадщини України. Митці використовують етнічні мотиви, символіку природи та родинні цінності, а також вкладають у свої роботи поетичність і ліризм, що додає зображенням жіночого образу глибину та емоційну насиченість. Такий підхід допомагає розширити розуміння ролі жінки в українському суспільстві та підкреслити її унікальність та значущість у культурному контексті.

Висновки до розділу 1

Дослідження жіночого образу у живописі привертає увагу до важливих аспектів культурних, історичних та естетичних зв'язків. Аналізуючи характеристику живопису як виду образотворчого мистецтва, розкрито його вплив на сприйняття та втілення даного образу в мистецтві. Жіночий образ сьогодення, його сприйняття та інтерпретація напряду залежить від змісту сучасних течій, змінюються традиційні уявлення і створюються нові форми та

концепції. Особливу увагу варто звернути на аналіз національних особливостей у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях. Це дозволяє визначити глибину і різноманіття культурного спадку, відобразити етнічну ідентичність та символіку, які доповнюють та збагачують уявлення про жіночість у мистецтві.

Отже, дослідження жіночого образу у живописі є не лише важливим аспектом мистецтва, а й відображенням культурних, соціальних та естетичних принципів суспільства. Такий аналіз дозволяє глибше розуміти роль жінки у мистецтві та сприяє вдосконаленню інтерпретації жіночого образу в сучасному мистецтві.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНО-ТВОРЧОЇ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

2.1. Формування ідеї та концепції живописної композиції

Формування ідеї та концепції живописної композиції - це складний та креативний процес, який починається з виникнення в художника образу або ідеї, що він бажає відобразити на полотні. Цей процес може мати різні етапи та включати різноманітні елементи.

Перший етап - це ідея. Художник може отримати натхнення з різних джерел, таких як природа, місто, люди, мрії або події. Ідея може бути конкретною (наприклад, зображення пейзажу або портрету) або абстрактною (відображення почуттів, настрою або абстрактних концепцій) [12].

Відповідно до теми та подій, які відбуваються зараз в нашій країні було прийнято рішення створити збиральний жіночий образ українки. Даний образ має включати в себе поєднання національних символів (традиційне вбрання, квіти, птахи, колірна гама та ін.), а також характерні риси притаманні українській нації (сила духу, незламність, волелюбність).

Після виникнення ідеї художник переходить до формування концепції. Це включає в себе вибір композиційних рішень. Головними елементами створення картини є композиція, колірна гама, тоновий розбір, пропорції та композиційний баланс. Кожен з цих аспектів може бути вибраний з метою підкреслення основної ідеї та вираження задуманого образу або настрою.

Основою концепції кваліфікаційного твору стало поєднання рішучості та мужності з ніжністю та турботою, що найкраще підходить для розкриття теми дослідження. Адже українські жінки у творах провідних та відомих митців нашої Батьківщини поєднують в собі такі риси характеру, як м'якість, незалежність, краса, завзяття, енергійність та ін. Головним завданням стало поєднання в одному образі сильної жінки, яка готова битися за свою країну, з ніжною, лагідною та турботливою дівчиною. Для цього було проаналізовані та

продумані постава героїні, її вираз обличчя, дальній та ближній плани, колірна гама [10].

На початковому етапі створення картини важливо ретельно дослідити та експериментувати з різними варіантами, аби знайти найбільш вдалі рішення для майбутньої композиції (Рис.Б.2.1-13). У процесі начерків-пошуків була виконана велика кількість ескізів, де увага зосереджувалася на різних аспектах образу дівчини-українки. Начерки мали на меті визначити чи буде щось в руках головної героїні. Наприклад, п'яльце, що підкреслює традиційні ремесла та рукоділля або хустина, яка може символізувати дбайливість, турботу або святкові традиції. Також цікавим рішенням був варіант з квітами. Квіти завжди асоціюються з красою, жіночністю та природою. Також в пошукових начерках вирішується в якому середовищі знаходиться постать. Зображення в інтер'єрі може додати затишку та показати культурне середовище. Пейзажі підкреслюють зв'язок з природою і національну ідентичність. Чи буде тло на роботі кольоровим та зробить композицію більш динамічною, або спокійним, завдяки чому допоможуть зосередити увагу на головному образі.

Під час виконання начерків також обирається зовнішній вигляд головного персонажа адже це впливає на глядача, його емоційну складову. Визначається колір волосся – це важливий вибір, який має вплив на загальне враження від образу. Наприклад, світле волосся може додати ніжності, темне - контрастності. Зачіска - розпущене волосся надає образу природності, зібране - охайності та традиційності. Було створено декілька образів. З вінком, як символом святковості, молодості, зв'язку з природою. З хусткою, яка може підкреслити певну епоху або регіон. А також з квіткою за вухом - легким, романтичним акцентом.

Результатом виконання начерків стала поява композиції, відповідно до якої на роботі мала бути зображена світловолоса дівчина, яка стоїть на фоні ясного неба та соняхів (Рис.Б.2.14). Вона одягнута в традиційну українську вишиванку з червоним візерунком, а також в зелену спідницю, яка вишита

квітами та пшеницею. Природне середовище, яке має відтворюватися на картині через ясне небо та соняхи, стають символами світлого майбутнього, оптимізму та щастя. Вишиванка та український національний стиль в одязі головної героїні підкреслюють її культурну приналежність та національну ідентичність. Вишивка з квітами та пшеницею не лише має естетичне значення, але і символізує плодючість, процвітання та природну красу.

У процесі формування концепції художник також вирішує, які техніки та матеріали використовувати для втілення своєї ідеї. Наприклад, це може бути олійне малювання, акварель, гуаш або суміш різних технік. Окрім технічних аспектів, важливим елементом формування концепції є інтерпретація образу чи ідеї художником. Це може включати в себе вибір символіки, алегорії або асоціацій, які допоможуть передати глибше значення або почуття через картину [26].

У підсумку, формування ідеї та концепції живописної композиції - це творчий процес, що об'єднує в собі вибір ідеї, її технічну та художню обробку, а також інтерпретацію через вибрані засоби виразності та стиль митця.

2.2. Засоби виразності, матеріали та техніки гуашевого живопису

Гуаш - це вид водорозчинних фарб, які відрізняються від акварелі тим, що вони непрозорі через домішки крейди, свинцевих білил чи каоліну. Вони мають досить щільну текстуру, але не настільки міцні, як інші фарби, і при нанесенні товстим шаром можуть осипатися, також не мають блиску.

При роботі з гуашшю варто враховувати її переваги та недоліки. До переваг відносяться чудові покривні властивості, які дозволяють наносити світлі відтінки на темні та навпаки, що дає художнику волю в регулюванні тонової насиченості; швидке висихання; легко контролювати фарбу; однорідна текстура; насиченість кольорів; бархатиста матовість, яка надає картинам своєрідність та благородство.

Проте варто враховувати й певні нюанси фарби, які ускладнюють роботу: через густоту та швидке висихання гуашеві роботи складно виправляти (зазвичай виправлення вносяться за допомогою накриття одного кольорового шару іншим (після повного висихання); якщо кольоровий шар буде занадто товстим і щільним, його крихкість збільшиться, і він досить швидко покриється тріщинками, тому для того, щоб наносити густі пастозні мазки, варто додавати зміцнюючі добавки (наприклад, деревний клей); через додавання білил з часом кольори стануть світлішими, що варто враховувати з початку [29].

Завдяки високій покривній здатності та насиченості кольорів, гуаш здобула широке поширення в плакатному мистецтві, ілюстраціях та в оформленні театральних декорацій. Проте це призвело до невеликої помилки у сприйнятті: багато вважають, що цим вичерпуються можливості художників, які працюють з гуашшю. Насправді це не так. Гуашеві митці створюють як плакатні, так і станкові роботи, використовуючи різні техніки. Ці роботи можуть мати графічний або живописний характер. Залежно від завдання, майстер вибирає відповідний тип фарби - плакатну або художню. Щодо основи, то нею може бути не лише папір, але й картон, фанера, пергамент, а також полотно.

Існують декілька технік роботи з гуашшю, які дають різноманітні художні ефекти. Популярна класифікація ґрунтується на методі нанесення мазків і роботі з кольоровими шарами: пастозна техніка, коли мазки наносяться майже так само, як у масляному живописі; лесування, що вимагає сильного розведення фарби водою і дозволяє створити прозорі мазки над основним фоном; сграффіто - прийом, що полягає в "гравіюванні" малюнка, коли спочатку наносять світлий шар, а потім, після його висихання - темний, а потім рисують по ньому інструментом з тонким гострим кінчиком, вибірково зачищаючи верхній шар і відкриваючи нижній [29].

Існує класифікація за вологістю пензля (але вона не така широка, як у акварелі): Мокрим по сухому, коли використовується вологий або напіввологий

пензель, при цьому попередній шар повинен бути обов'язково сухим, що дозволяє накривати попередні кольори новими. Мокрим по мокрому, яка застосовується не часто і обмежено, оскільки погано підходить для гуашевих робіт. Сухим по сухому, коли пензель сильно віджимається, що дозволяє добре проробляти деталі. Найчастіше художники працюють з добре віджатим пензлем, тому використовують синтетичний, який слабше утримує воду і дозволяє наносити більш густий кольоровий шар .

Крім того, художники використовують спеціальні методи для досягнення різних візуальних ефектів. Наприклад, якщо добре розбавити гуаш водою, можна малювати красиві тумани. Гуаш можна зустріти і в комбінації з аквареллю, пастеллю, темперою, олівцем, графітом, вугіллям, пером. Для досягнення максимальної виразності часто поєднують кілька художніх інструментів. Так, наприклад, Поль Синьяк, створюючи "Набережну Сени", додатково використовував акварель, олівець і вугілля. Уінслоу Гомер, працюючи над "Місячним світлом", поєднував акварель, гуаш та графіт.

Вибір гуаші для створення кваліфікаційної роботи був зумовлений кількома факторами. Гуаш має високу покривну здатність і яскраві пігменти, що дозволяє створювати насичені та виразні кольори, а це особливо важливо для передачі емоцій та національного колориту. Гуаш швидко сохне, що дозволяє працювати шар за шаром і швидко вносити корективи. Це корисно при створенні багат шарових композицій та текстур. Гуаш має матову поверхню після висихання, що запобігає відблискам і допомагає краще сприймати кольори без викривлень від світла. Крім того, її можна розмочити і виправити навіть після висихання, що дає більше можливостей для редагування роботи і внесення змін.

Видимі мазки і текстура фарби, які характерні для гуаші, додають живості і динаміки картині. Це допомагає передати енергію і емоції, які важливі для портретів. Гуаш дозволяє досягти високої контрастності між світлими і темними зонами, що допомагає створити об'єм і підкреслити головні деталі. Ця

фарба дозволяє працювати з дрібними деталями, як-от вишивка на сорочці, з високою точністю і чіткістю. Її можна використовувати як в густій, так і в розведеній формі, що дає більше можливостей для експериментів з техніками і стилями. В кваліфікаційній роботі були використані різні техніки нанесення фарби. Тло виконано в техніці «сухого пензля», а сам портрет поєднує в собі пастозне письмо з лесуванням.

Отже, гуаш є ідеальним вибором для цієї картини завдяки своїм унікальним властивостям, які допомагають передати яскравість, національний колорит, деталі та емоційну складову композиції.

2.3. Етапи виконання практичної роботи: від попередніх ескізів до остаточного втілення художнього образу

Під час роботи з начерками було приблизно визначено, що має бути зображено в оригінальній роботі. Наступним етапом стало створення ескізів, які в основі мають єдину композиційну схему, але відрізняються колоритом, тлом та деталями.

Перший ескіз був виконаний аквареллю (Рис.Б.2.15.). На ньому зображена дівчина в білій сорочці з вінком на голові. Фігура зображена на тлі червоних та рожевих мальв. В дана робота виконана в холодному колориті, але через композиційні недоліки, такі як невдале розташування та поза фігури, однакова ритмічність дальнього плану, пошуковий ескіз був використаний лише як концепт.

Для другого ескізу була використана змішана техніка акварелі та гуаші (Рис.Б.2.16). Ця інтерпретація відрізняється від попередньої складним червоним тлом, що додає більшої тривоги та напруженості. Також була змінена постава дівчини. Пластичне рішення пози надає фігурі більш впевненого та гордовитого вигляду, але залишає місце для ніжності та краси. Але цей ескіз також не було використано у зв'язку з дисонансом фігури на тлі. Дальній план викликає більш драматичні та напружені емоції, що не відповідає початковій

ідеї, в той час як портрет уособлює надію, спокій та рішучість. Але композиційна схема розташування фігури була використана у наступних ескізах.

Третій ескіз було виконано гуашевою фарбою (Рис.Б.2.17). Він став основою для появи картону та оригіналу. Адже в даному пошуку остаточно вирішено та узгоджено відношення фігури до тла, колористичні та тонові відносини, зовнішній вигляд дівчини, деталі та символи.

Наступним етапом стало виконання картону (Рс.Б.2.18). Цей малюнок є підготовчим етапом до оригінальної роботи в кольорі. Він виконаний вугільним олівцем та вугіллям на картоні. Центральне місце займає зображення молодої жінки в традиційному українському одязі. Її постать розміщена в анфас, руки опущені на стегна. Вишиванка з характерними орнаментами на рукавах передана в загальних рисах, без деталей. Присутні позначки для подальшого опрацювання в кольорі. Обличчя та волосся зображені досить чітко, з виразними рисами, які допоможуть передати характер і настрій у фінальній роботі. На задньому плані видно елементи, які представляють соняхи. Вони зроблені в загальних обрисах, що дає уявлення про композицію і розташування основних елементів.

Цей підготовчий малюнок має кілька важливих функцій у процесі створення картини. Перш за все, він допомагає визначити основні пропорції і розміщення фігури на полотні, а також дає змогу побачити, як різні елементи будуть взаємодіяти між собою в просторі. Деталізація малюнка допомагає проробити основні деталі обличчя, одягу та фону перед нанесенням кольорів і використовується для коригування та внесення змін перед остаточним виконанням. Чорно-білий малюнок допомагає краще зрозуміти, де будуть розміщені світлотіньові акценти, що допоможе створити об'єм і глибину в кольоровій версії.

Ця картина виконана у техніці гуашевого живопису і зображує молоду жінку в традиційному українському одязі на тлі квітучих соняшників

(Рис.Б.2.19). Жінка стоїть з руками на талії, що додає їй впевненості та рішучості. У роботі використано яскраві і насичені кольори, характерні для гуаші, що додає картині жвавості та експресії. На полотні видно декілька шарів фарби для створення глибини зображення і виділення головних елементів. Видимі мазки пензля створюють текстуру, яка робить зображення більш живим та динамічним.

Головна героїня розташована в центрі полотна, що привертає до неї увагу глядача. Зображення збалансоване, симетрично розміщене по вертикалі, що надає йому стабільності. Руки, розташовані на талії, створюють лінії, які додають руху і динаміки композиції. Фон з соняшниками контрастує з білим одягом, що допомагає виділити фігуру на передньому плані. Вишита сорочка та зелена спідниця підкреслюють національну ідентичність і додають етнічного колориту. Соняшники символізують життєву силу та енергію, що гармонійно поєднується з образом жінки.

Загалом, ця картина є яскравим прикладом використання техніки гуаші для створення виразного та емоційного портрету, що передає не тільки зовнішню красу, але й внутрішню силу персонажа.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було детально проаналізовано різноманітні аспекти, що стосуються створення живописних композицій у гуашевій техніці. Починаючи з формування ідеї та концепції живописної композиції, де докладно розглянуто процес визначення тематики, настрою та основних елементів твору. Цей етап передбачає чітке усвідомлення мети та спрямованості майбутньої роботи.

Далі у розділі було розглянуто засоби виразності, матеріали та техніки гуашевого живопису, які використовуються для досягнення відповідності між задуманим образом і його візуальним втіленням. Зокрема, було звернено увагу на насиченість кольорів, шаруватість фарби, текстуру мазків та техніки, які сприяють створенню живих, динамічних та виразних образів.

Останній аспект, який було розглянуто у розділі, - це етапи виконання практичної роботи, від попередніх ескізів до остаточного втілення художнього образу на полотні, які виконані послідовно, оскільки кожен етап виконання має велике значення для кінцевого результату. Ретельне продумування деталей, врахування технічних нюансів та виявлення творчої уяви допомагають досягти високої якості та емоційної зворушливості в готовій роботі.

Таким чином, зазначений розділ не лише розкриває методику виконання практично-творчої роботи в гуаші, а й підкреслює важливість технічної вправності, творчого мислення та систематичності в процесі створення мистецьких творів.

ВИСНОВКИ

Після ретельного аналізу всіх аспектів, що були розглянуті у дипломній роботі, можна зробити наступні **висновки**.

У першому розділі, який присвячений жіночому образу у живописі, було детально вивчено термінологічний та методологічний апарат, що дозволило точно визначити поняття та провести аналіз у контексті мистецтва. Розглянуто основні терміни, пов'язані з жанром живопису, його техніками, стилями та напрямками.

Також були розглянуті характеристики живопису як виду образотворчого мистецтва, вплив сучасних художніх течій на сприйняття жіночого образу та аналіз національних особливостей у зображенні жіночого образу в українських живописних традиціях. У дослідженні були розкриті національні особливості зображення жіночого образу в українських живописних традиціях. Аналіз творів українських художників показав, що національна ідентичність, історичні події та культурні особливості відіграють значну роль у формуванні образу жінки в українському мистецтві.

Звернено увагу на символіку, колорит і стилістичні прийоми, характерні для українського живопису, які відображають багатство національної культури та духовності. В цьому розділі було також виявлено важливі аспекти національної самоідентифікації через мистецтво та роль жіночого образу у сучасному суспільстві.

У другому розділі, що присвячений методиці виконання практично-творчої роботи в матеріалі, була розглянуто формування ідеї та концепції живописної композиції, засоби виразності, матеріали та техніки гуашевого живопису. У ході дослідження була розроблена та виконана практична робота, що включала створення живописного твору на тему жіночого образу, враховуючи проаналізовані теоретичні аспекти та художні традиції.

Також були описані етапи виконання практичної роботи, від попередніх ескізів до остаточного втілення образу, що вимагає уважності до деталей та

професіоналізму в кожному етапі творчого процесу. Практична робота продемонструвала здатність інтегрувати теоретичні знання з творчим процесом, що підтверджує важливість комплексного підходу до вивчення та створення мистецьких творів.

Дослідження продемонструвало багатогранність та складність зображення жіночого образу в живописі, а також значення сучасних художніх течій та національних особливостей у формуванні художнього бачення. Результати дослідження та практичних вправ дозволили отримати глибоке розуміння теми та набути необхідні навички для подальшої творчої діяльності у сфері образотворчого мистецтва. Таким чином, можна зазначити, що було детально проаналізовано та висвітлено важливі аспекти жіночого образу в українській живописній традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авер'янова Н. Українське образотворче мистецтво як невід'ємний чинник етнозбереження на націєтворення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. 2009. Вип. 13. С. 18–28.
2. Антонович Д. Олександр Мурашко (1875–1919). Прага: Видво укр. молоді, 1925. 287 с.
3. Антонович Є., Удріс І. Нариси з історії українського мистецтвознавства. Історія українського мистецтва в працях вчених київської школи кінця ХІХ - початку ХХ століття: навчальний посібник. Київ - Кривий Ріг: ПП Видавничий дім, 2004. 273 с.
4. Арнхейм Р. Мистецтво і візуальне сприйняття. Київ: Абри, 2004. 256 с.
5. Байер П. Жіночий образ в історії мистецтва. Київ: Мистецтво, 2010. 216 с.
6. Байда М. Основи теорії мистецтва. Київ: Вища школа, 2017. 115 с.
7. Барабаш С. Сучасне українське мистецтво. Київ: Видавництво Києво-Могилянської академії, 2019. 379 с.
8. Битинський М. Українське малярство. Курси українознавства ім. Івана Котляревського в Торонті. Торонто, 1970. 224 с.
9. Васик М. Словник термінів і поняття з художньої культури. Львів: Українська Академія Друкарства, 2011. 558 с.
10. Васильєв І. Концептуальні основи художнього образу. Київ: Авангард, 2017. 212 с.
11. Гомбрих Е. Історія мистецтва. Київ: Либідь, 2011. 386 с.
12. Данилюк Л. Пошук ідеї в мистецтві живопису. Львів: Світ, 2018. 142 с.
13. Дергачова Т. Словник мистецьких термінів. Краматорськ, 2020, 148 с.
14. Іванов О. Техніка та технологія живопису. Київ: Генеза, 2012. 135 с.

15. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т.2. Авт.-уклад. Київ, 2007. 624 с.
16. Ковальчук Т. Історія живопису: від античності до сучасності. Львів: Світ, 2020. 312 с.
17. Коць Ю. Мистецька спадщина українського народу. Львів: Світ, 2014. 437 с.
18. Михайленко П. Національні мотиви в українському живописі. Львів: Палітра, 2018. С.85.
19. Петров М. Жіночий образ у контексті сучасного мистецтва. Київ: Мистецтво, 2019. С.382.
20. Прокопенко Н. Живопис: історія і теорія. Харків: Фоліо, 2013. 184 с.
21. Скрипник Г. Історія українського мистецтва: нові наукові контексти та суспільні виклики. Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. пр. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2008. Вип. 8. С. 3–10.
22. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. Херсон: Стар, 2016. 152 с.
23. Статті про українських художників. URL: <https://uartlib.org/article/> (дата звернення: 14.03.2024).
24. Тимошенко, О.В. Український живопис: національні особливості та тенденції. Київ: Наукова думка, 2017. 178 с.
25. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С. В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського. Київ: Либідь, 1993. 592 с.
26. Унковський А. А. Живопис: питання колориту. Київ: Видавничий центр Академія, 2012. 432 с.
27. Чепурко, Ю.В. Методологія мистецтвознавчих досліджень. Одеса: Видавництво ОНУ, 2019. 112 с.

28. Шаповал, Н. І. Культура і мистецтво в Україні: національні особливості. Київ: Наукова думка, 2015. 135 с.
29. Шевнюк О. Л. Словник термінів образотворчого мистецтва: Навч. посіб: Вид.2-ге, виправлене і доповнене. Київ, 2015. 100 с.
30. Яковлева, Н. А. Гуашевий живопис: посібник для художників. Київ: Мистецтво, 2020. 364 с.
31. Яремків, М. М. Композиція: творчі основи зображення: навч. посібн. для вищ. навч. закл. Тернопіль, 2005. 112 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до розділу 1

Рис.1.1. Леонардо да Вінчі «Мона Ліза», 1503-1505 рр.

Рис.1.2 «Аполлон та Артеміда». Червонофігурне тондо на килику, близько 470 р. до н.е.

Рис.1.3. Центральна панель величезної вівтарної картини «Маєста» (Величність) для Сієнського собору роботи Дуччо ді Буонінсенья.

Рис.1.4. «Мадонна Онїссанті», Джотто ді Бондоне.

Рис.1.5. «Одаліска» Франсуа Буше, 1752 р.

Рис.1.6. «Untitled» Барбара Крюгер.

Рис. 1.7. «М'язова пам'ять», Донна Хуанка. Перформанс.

Рис.1.8. «Жіночий портрет» Моллі Крабапл.

Рис.1.9. «Жниця» Микола Пимоненко, 1889 р.

Рис. 1.10. «Неділя» Олександр Мурашко 1911р.

Рис.1.11. «Дівчина з Колочави» Андрій Коцка.

Рис.1.12. «Портрет жінки в червоному» Юрій Клапоух, 2008р.

Рис.1.13. «Сайарсична Трійця і Темна ніч душі» Катерина Білалетіна,
2021р.

Ілюстрації до розділу 2

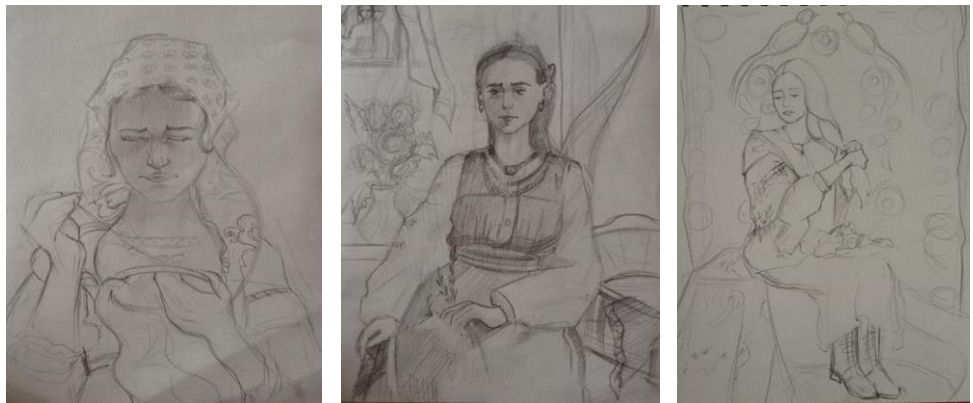

Рис.2.1-13. Пошукові начерки.

Рис.2.14. Композиційне вирішення майбутньої роботи.

Рис.2.15. Перший ескіз.

Рис.2.16. Другий ескіз.

Рис.2.17. Третій ескіз.

Рис.2.18. Картон.

Рис. 2. 19. Кваліфікаційна робота «Вільна».